

Tidsskriftoversigt 1976/77

Ved Gerd Callesen

Karl Heinz Roths bog om »Den anden arbejderbevægelse« har vakt en del opsigt (og er endda oversat til dansk). En del rådvilde individer har (overgangsvis?) ladet sig påvirke af den og dens forunderlige teser. I *Kurasje* nr. 13 findes en gennemgang af centrale afsnit af bogen ved Finn Krog og Ole Thomsen. Selvom denne gennemgang også lider af fejl, er dens resultat korrekt, nemlig »mener vi ikke, at man kan karakterisere Roths tilgang som marxistisk« (s.152) og »Roths historie-opfattelse er altså - isolerede materialistiske tilgange til trods - grundlæggende idealistisk« (s. 177). I en anmærkning (43) er de to forfattere inde på Roths motivering - deres antagelse er formentlig rigtig. Allerede sidst i 1960'erne gemte Roth sig i længere tid for politiet i Hamborg, for på den måde at vise at arbejderne godt kunne føre en illegal kamp. Roths bog er et forsøg på at udvikle sin ideologi i historisk perspektiv.

I *Kirkehistoriske samlinger* 1976 findes en artikel af Torben Christensen om »Harald Westergaard og John Malcolm Ludlow. Optakten til den kristelig-socialistiske bevægelse i Danmark« (s. 292-326). Artiklen er ikke mindst interessant ved omtalen af Fernando Linderberg, men har også betydning i anden sammenhæng. Jens Otto Krag's »Politiske memoirer og særligt Bertil Ohlins« i *Historie* 1976/4 er en slags erindringer fra Krag i form af en anmeldelse af Bertil Ohlins erindringer. Ud over at det er en læseværdig anmeldelse giver den ikke ret meget (s. 519-31).

Bernd Henningsen, der tidligere har skrevet en Dissertation om Hegel-receptionen i Danmark, har fået publiceret en artikel om »Skandinavischer Sozialismus« i det (konservative) tidsskrift *Merkur* (1975-7, s. 649-666), hvor han forsøger at fremdrage de særlige træk, der præger arbejderbevægelsen i de tre skandinaviske lande. Artiklens opfattelse af det danske socialdemokrati er især under indflydelse af Lise Tøgebys »Var de så røde« - desværre overtager han også ukritisk hendes vurderinger inklusive fejl som den, at Marx første gang blev omtalt i »Social-Demokraten« i 1883. Socialdemokratiets tradition bliver på denne måde mere entydig og enstrenget end den var. I det internationale skandinavistiske tidsskrift »*Scandinavia. An International Journal of Scandinavian Studies*« (Vol. 14 No.2/1975, s. 127-34) præsenterer Henningsen »Frederik Dreier - die dänische Variante des Frühsozialismus«, som »kan tydeliggøre den skandinaviske socialismes særegenheder« (s. 132), som stadigvæk har gyldighed. Henningsen ved øjensynligt meget om de danske/skandinaviske filosofiske traditioner - de findes da - mens hans kendskab om arbejderbevægelsen er andenhånds. Hans vurderinger bør derfor ikke overtages uden videre. Det er dog glædeligt, at disse artikler er fremkommet. I *Skandinaviskij Sbornik* (Tallin) bd. XX (1975) skriver Aksel Carlsen en artikel om »SF og 'Det nye venstre' i Danmark« (s. 108-121); det er »en komparativ analyse af to politiske fænomener, som i 1960'erne og 70'erne spillede en vis rolle i dansk politik« (s. 120); Carlsen fører de to »grupper« forskellige politik tilbage til deres forskellige klasseba-

sis; til trods for en kritisk holdning ser han dog også positive træk i deres udvikling. Artiklen har et dansk resumé.

Hans-Norbert *Lahme* skriver i *International Review of Social History* en artikel om »Der deutsche social-demokratische Arbeiterverein in Kopenhagen und die dänische Arbeiterbewegung« (1976 - 2 s. 240-255). Det er den første tyske arbejderforening i København, der er tale om. Den eksisterede i årene 1875-1877 og fik overgangsvis en betydelig indflydelse, bl.a. fordi E. W. Klein var dens første formand, men især fordi den søgte at gøre Lassalles specielle ideologier til de fremherskende i den danske bevægelse. Det blev afvist af Klein og Pio, og foreningen sygnede derefter hen indtil den forsvandt i foråret 1877. I det vesttyske tidsskrift *Kursbuch* nr. 46 skriver Ursula *Schmiederer* om »Skandinavien: die Volksfront auf der Regierungsbank? Die Sozialdemokratie und die Linke in Schweden, Norwegen und Dänemark« (s. 153-67). Hun undersøger forholdet mellem de socialdemokratiske partier og de venstreoppositionelle partier i de tre lande og kommer derved til nogle interessante resultater, bl.a. mener hun, at problemet for Socialdemokratiet og de »eurokommunistiske« tendenser på en måde er det samme: nemlig reformismen.

I *Kommunistisk Tidsskrift* nr. 6(1976) offentliggøres en eksamensopgave fra Københavns Universitet om »Danmarks Kommunistiske Parti 1930-1938« (s. 32-71). Det drejer sig i hovedsagen om en kritik af Ib Nørlunds og Kommunistisk Forbunds bøger om DKP's politik i denne periode. Det er derfor naturligt at spørgsmålene om enhedspolitikken og dermed forbundet kampen for socialismen står i artiklens centrum. Artiklen har tidligere været offentliggjort i »Kritiske Historikere« nr. 4 og 5-1975. Nr. 1/1977 af tidsskriftet indeholder en politisk analyse af »Formandsinitiativets historie« (s. 30-48). Det er det første forsøg på at undersøge denne gruppe i fagbevægelsen og dens rolle og vil kunne bruges. Den indeholder bl.a. henvisninger til relevant materiale.

Litteratur og samfunds nr. 16 består af et arbejde af Ole *Thornye* og Peder *Meyhoff* om »Udviklingstendenser inden for bevidstheds-, organisations- og offentlighedsformer 1960-1975« (107 s.). De beskæftiger sig derved »med forskellige tendenser til selvorganiseret, antikapitalistisk kamp og med forskellige offentligheds- og modoffentlighedsformer, der peger i samme antikapitalistiske retning« (s. 96). Sten *Bonke*, Ole *Frederiksen*, Rita *Jensen*, Ib *Jørgen Larsen* og John *Mortensen* skriver i *Kontext* 32 en afhandling om »Træk af bygge- og anlægssektorens udvikling 1950-1965« (s. 72-106). Det er en analyse af denne branches udvikling og har naturligvis på denne måde betydning for vurderingen af arbejderklassens sammensætning ikke kun i denne specifikke branche.

I *Erhvervshistorisk årbog* 1975 skriver Richard *Willerslev* en afhandling om »Arbejdernes boligforhold på det københavnske Vesterbro omkring år 1900« (s. 7-30). Artiklen indgår i projektet Industrialismens bygninger og boliger 1840-1940. Willerslev har fundet frem til data for 38 arbejdere på en fabrik på Vesterbro. Disse bearbejder han, og resultatet giver mere, end man umiddelbart skulle tro.

I *Her og nu. Tidsskrift for praktisk socialisme* behandler John *Logue* på baggrund af sin disputats om SF partiets grundlæggende organisatoriske proble-

mer. Til trods for at ca. 25.000 mennesker har været medlem af SF i dets 17-årige eksistens, har partiet højest haft 8.000 medlemmer på én gang - kun 10 % har været med i 15 år (s. 20). Logue behandler sammenhængen mellem denne svage organisation og partiets taktik - modsætningen mellem disse to ting anser han åbenbart for at være en væsentlig årsag til, at partiet ikke har kunnet få en virkelig indflydelse - »Om SF's organisation og det parlamentariske arbejderflertal« (7. årg. 1976/77 nr. 3, s. 19-25).

I et særnummer af *politisk revy* (nr. 292) offentliggøres en række artikler om virkningerne af SUKP's 20. partikongres og Ungarnopstanden specielt i Danmark og for DKP. En del af disse artikler af Morten Thing og Ebbe Sønderriis har umiddelbar betydning for forståelsen af DKP's og også Socialdemokratiets politik i »1956 - den kommunistiske bevægelses kriseår«. I *Hug!* nr. 11 offentliggør Toni *Liversage* og Jette Lundbo *Levy* en montage til Rosa Luxemburgs biografi på grundlag af hendes breve til Jogiches - »Han bærer det alt sammen med finfølelse« (s. 45-53).

Morten Thing og Jørgen Bloch-Poulsen skriver i *Socialistisk Politik* 4/1976 en artikel om »DKP's historie og den videnskabelige historieforskning« (s. 32-47), de koncentrerer sig derved især om DKP's selvinterpretation af sin historie og interpretationens ændringer til forskellige tider. Andre fremstillinger bliver affærdiget i forbigarten. De koncentrerer sig om perioden indtil ca. 1935. De har forsøgt »at lokalisere en række problemer i forbindelse med at skrive DKP's historie« (s. 45), og det er da også lykkedes for dem. Bibliografien (s. 47-48) forekommer ikke at være særlig grundig bearbejdet. I tidsskriftets 5. nr. analyserer Karen *Jespersen* i en omfangsrig artikel »Strejkebevægelsen i Danmark i 69/70. En uensartet arbejderklasse - udviklet kapitalisme og småborgerlighed« (s. 3-41). Hun går derved ud fra, at »de mange strejker var udtryk for et nyt opsving i klassekampen« (s. 3) - der bliver bl.a. gjort en del ud af de forskellige branchers udvikling. I samme tidsskrifts nr. 6 har Peter *Madsen* et forsøg om »Den fremskridtsvenlige offentlighed: demokrati og socialisme. Ideologiske positioner bag Socialistisk Folkeparti« (s. 14-22). En af grundene til, at han undersøger diskussionen om forholdet mellem demokrati og socialisme i det tidlige SF, er den besynderlige mening, at »socialistiske tendenser igen (synes) at gøre sig gældende i partiet« (s. 22).

Efter Historievidenskab beskæftiger nu også foreningen og tidsskriftet *Kritiske Historikere* (nr. 3/1976) sig med fascisme-problemet. De to artikler er til dels en kritisk videreførelse af Historievidenskabs behandling: Carl Krabbe *Schmidt* analyserer »Småborgerskabets betydning for fascismen som massebevægelse« (s. 4-21) og Karl Christian *Lammers* laver en oversigt over »Fascismen - en oversigt over den danske litteratur« (s. 22-37). I *politiske arbejdstekster* 9, som er et temanummer om fascismen, findes nogle genoptryk om nazisternes fagforenings- og arbejdsmarkedspolitik af Herbert *Dewald*, en socialdemokratisk faglig tillidsmand, Franz *Neumann* og Karl *Korsch*. Karsten *Jensen* afslutter hæftet med en kritik af bl.a. Sohn-Rethel og Historievidenskab - »Fascisme og økonomisme« (s. 106-134). Hans Erik *Avlund Frandsen* skriver i nr. 10 af tidsskriftet en udførlig dokumenteret artikel om »Socialdemokratiet, kapitalismen og ar-

bejderklassen 1945-1976« (s. 14-85). Det understreges, at artiklen ikke er en endelig analyse, men at den skal »bruges som politisk arbejdstekst« (s. 19). Artiklens grundlæggende svaghed er opfattelsen, at »SD indtil nu har været den politiske og organisatoriske garant for at den danske arbejderklasse ikke løb grasset, men pænt holdt sig langt væk fra enhver form for revolutionær aktivitet« (s. 16). Opfattelsen revideres/modificeres da også senere (s. 77). Frede *Jakobsen* skriver om »Fagbevægelsen og den borgerlige offensiv« (s. 86-101). Hans analytiske hovedbegreb er åbenbart »byråkratiet« (alene s. 86 tre gange), men den har dog pga. af sin dokumentation informationsværdi.

I *Arkiv. Tidsskrift for arkivforskning* (1976-2) offentliggør Jens *Engberg* og Torben *Wansch* en kritik af »Kassationerne i Landsarkivet for Sjælland af materiale til arbejderbevægelsens historie« (s. 86-98). Selvom det måske er rigtigt, hvad Harald *Jørgensen* skriver i sit svar (s. 99-107), at de kasserede materialier ikke er af stor betydning under den af ham anlagte synsvinkel, så forekommer Engberg/Wanschers påstand om »at et arkiv til belysning af den sociale og politiske historie er reduceret til et arkiv til belysning af den arkivskabende myndigheds institutions- og administrationshistorie« (s. 97) i sin tendens er rigtig. Da ydermere også den tidlige arbejderbevægelses historie er alt for lidt undersøgt, til at man kan afgøre, hvad der er relevant materiale eller ej, og da arkivmateriale om arbejderbevægelsen - som Engberg/Wansch fremhæver - i forvejen er spinkelt og endelig, da man kunne have overført materialet til ABA, er Landsarkivets afgørelse næppe forsvarlig. Beklageligvis er det ikke første gang, at sådan en fadæse er sket. Og arkivmateriale har dog trods alt en vis værdi.

I *fortid og nutid. Tidsskrift for kulturhistorie og lokalhistorie* skriver Flemming *Mikkelsen* i hefte 4/1976 en artikel om »Arbejdererindringer. Nogle kildekritiske og metodiske betragtninger« (s. 535-557). Han har gennemført en undersøgelse af, hvor der findes arbejdererindringer i danske arkiver, og er kommet til resultatet, at der »ligger et stort og indtil videre næsten ubenyttet erindringsmateriale, som kan bidrage væsentligt til industrialismens socialhistorie herunder arbejderklassens og arbejderbevægelsens historie« (s. 535). Artiklen er dels en oversigt over undersøgelsens resultat, dels kildekritiske og metodiske overvejelser ud fra et socialhistorisk grundsynspunkt, som der bliver gjort rede for. Artiklen afsluttes med et par bilag. I samme nr. af tidsskriftet har Gerd *Callesen* en mindre artikel om »Lokalhistorien og arbejderbevægelsen« (s. 558-67). Det er et forsøg på at diskutere forskellige problemer angående lokalhistorieskrivning om arbejderbevægelsen og en indledning til en diskussion om strukturundersøgelser af arbejderklassen efter østtysk forbillede.

Politica - tidsskrift for politisk videnskab, der tidligere har haft et emnenr. om arbejdsmarkedsforhold (6. årg. nr. 2), afslutter sin 8. årg. (1976) med et emnenr. (nr. 4) om fagbevægelsen. Bl.a. bidrager John Thue *Tobiasen* med en to-delt afhandling »Omkring analysen af arbejderklassens organisering« (s. 24-60), første del skal være et »bidrag til en analytisk tilgang til lønarbejderforholdet«, mens anden del går ind på »Udviklingen i arbejdernes og arbejdskøbernes organisering og kampformer - perioden 1870-1914«. Artiklen virker meget abstrakt. Nils *Mortensen* viderefører på en måde Karen Jespersens ovenfor

omtalte artikel med »Krise og faglig bevægelse i Danmark 1975-76« (s. 61-92). Han går ind på de problemer, der p.g.a. krisen udvikler sig i fagbevægelsen, idet hans generelle tese er, at »Krisen har skabt opbrud i den faglige bevægelse« (s. 62). Han inddrager dog også nogle andre langsigtede tendenser afledt af den almene økonomiske udvikling og kommer frem til nogle relevante slutninger.

I årsberetningen fra Institut for Folkemindevidenskab, *Unifol*, 1976 findes en interessant artikel af Karsten Biering - åbenbart et foredrag holdt i Budapest - om »Ursprung und Entwicklung des finnischen Volkstheaters« (s. 181-86), som især beskæftiger sig med den åbenbart engang meget brede arbejder-teaterbevægelse i Finland. Flemming Hemmersam har i samme bind offentliggjort en veldokumenteret diskussionsartikel om »Historisk materialisme og folklore. Del-, mod- og folkekultur ud fra en materialistisk folkloristisk teori« (s. 43-81), som er væsentlig ved beskæftigelsen med »arbejderkulturen«. Den giver et relevant bidrag til forståelsen af dette begreb.

Den jyske historikers nr. 9/1976 er en slags fortsættelse af et tidligere nr. om klassestrukturen i Danmark 1870-1920. John Braskhøj, Steen Busck, Jens Christensen, Jørgen Hegnsvad, Asger Jepsen, Birgitte Possing og John Poulsen har udarbejdet dette nr. »Det danske klassesamfund 1920-1940« (191 s.). De understreger dog i forordet, at denne tekst adskiller sig noget fra sin forgænger. Det er især ved noget, der hedder »den politiske tilgangsvinkel«, som i sig selv skulle være et forsøg på at overvinde skellet mellem teori og empiri. De mener dog ikke at have løst problemet endeligt i denne fremstilling. Tidsskriftets nr. 10 (1977), består af en afhandling af Helle Otte, Henriette Sandvej, Lars Stigel og Else Marie Sørensen om »Socialpolitik i Danmark 1891 til 1977« (163 s.). I indledningen skrives at »formålet med fremstillingen er at behandle spørgsmålet om socialpolitikken som et resultat af sociale og politiske kampe«, men at socialpolitikken p.g.a. Socialdemokratiets indsats er »blevet et våben i hænderne på borgerskabet«. Emnet er iøvrigt meget centralt.

Historievidenskab behandler i sine numre 8 og 9 Venstreoppositionen i arbejderbevægelsen fra 1900-1940. I nr. 8 offentliggør John Bech Thomsen en forkortet udgave af sit speciale »Socialdemokratisk Ungdomsforbund, SUF, 1906-1921« (s. 7-86). Han understreger stærkt SUF's centristisk-venstresocialdemokratiske politik i afhandlingens centrale periode - 1914-19. Afhandlingen, der også indeholder en del gode statistiske oversigter, er et væsentligt bidrag til organisationens udvikling og dermed også til arbejderbevægelsens politiske historie. Jens Christensen skriver en opsats om »Danmarks Kommunistiske Parti 1919-1930« (s. 87-128). Han går ud fra K. H. Roths teser om den »anden« arbejderbevægelse og gør et nødvendigvis mislykket forsøg på at anvende dem på danske forhold. Iøvrigt beskæftiger artiklen sig primært med DKP's arbejde på det faglige område i 1920'erne, hvor den indeholder en del nyt. I nr. 9 har Jørgen Bloch-Poulsen og Morten Thing en informativ artikel om »DKP's faglige politik 1930-35: Den revolutionære fagopposition« (s. 7-93). Der har hidtil været uklarhed om DKP's politik på det faglige område i denne periode, f.eks. om RFO's oprettelse, styrke og sammenhæng med den senere Oktoberbevæ-

gelse og den sidstes aktivitet. I denne sammenhæng spillede udviklingen i Søfyrbøderforbundet en væsentlig rolle. I artiklens afslutning kommer forfatterne med nogle bemærkelsesværdige vurderinger af reformismens stilling i Danmark. Metodisk er den dog noget problematisk ved at »formålet med denne artikel (er) at fremdrage de erfaringer fra RFO-perioden, der også har aktuel relevans« (s. 7). Den anden artikel i dette nummer er Ole *Borgås* »DKP's enheds- og folkefrontspolitik 1935-39 (1)«; han beskæftiger sig især med DKP's antifascistiske arbejde på baggrund af folkefronts-teserne, hvor han understreger DKP's vanskeligheder med at overføre disse konkret til danske forhold. Resultaterne var især p.g.a. de danske forhold ikke særlig betydningsfulde, men i det internationale arbejde (f.eks. Spanien) var der en betydelig indsats, som dog delvis udførtes uden om DKP's kontrol af konspirative hensyn (s. 95-124).

I *häften för kritiska studier 1977-2* skriver Palle *Rasmussen*, Niels Kristian *Steensberg* og Finn *Valentin* en omfattende artikel om »Studenterbevægelsens politiske og teoretiske udvikling ved KU og RUC 1971-76«, som skal fortsættes i nr. 3/1977. Det er en på mange måder interessant artikel, især når man tager hensyn til de af forfatterne nævnte begrænsninger. Det der også forbløffer noget er redaktionens bemærkning om, at med den mulige undtagelse af Finland og altså Danmark, så findes der ingen studenterbevægelse mere i Norden, og at marxismen har en omend truet stilling ved de danske universiteter både i forskning og uddannelse i modsætning til Norge og Sverige (s. 5-50).

I *Tryk* nr. 5/1976 findes en beskrivelse af 32 arbejderes strejke på Dansk Vandingsindustri i Snoghøj ved Fredericia. Det er en grundig gennemgang af strejkens forudsætninger, forløb og organisering (s. 1-56). I samme tidsskrift nr. 1/1977 findes en gennemgang af Føtex-strejken i Kolding i 1976. Den behandles specielt under aspektet af, at det var en HK-, kvinde- og lavtlønskonflikt. Udover Føtex-konflikten søger den at give en kort indføring i arbejdsmarkedsforhold.

I tidsskriftet *Fagligt forum, kulturgeografiske hæfter* findes i nr. 4 en artikel af Peter *Maskell* om »Transportsektoren i Danmark 1850-1970, med særligt henblik på dens betydning for den regionale udvikling« (s. 71-116), som kan bruges i forskellige sammenhænge i forbindelse med arbejderbevægelsens historie. Det gælder også for Inge-Britta *Krogh-Lunds* artikel om »Udviklingen indenfor den danske tobaksproduktion. Bidrag til en brancheanalyse« i nr. 5 af tidsskriftet (s. 3-62), især når man tager tobaksarbejdernes centrale stilling i dansk arbejderbevægelse specielt i forrige århundrede i betragtning.

Palle *Svensson* har fået trykt en forkortet udgave af dele af sit speciale i *Scandinavian Political Studies* 1974 - »Support for the Danish Social Democratic Party 1924-39 - Growth and Response« (s. 127-146). Han undersøger partiets vælger- og medlemstal i perioden for at se, om Socialdemokratiets i egen opfattelse ubrudte vej til magten/flertallet svarede til virkeligheden, og hvilke midler partiet greb til for at sikre den ubrudte fremmarch. Ved at sammenligne partiets vælgertal med det samlede tal af valgberettigede kommer han til, at alle-rede valget i 1926 var et tilbageslag, og at 1930'erne stort set var præget af stag-

nation hhv. tilbagegang, forsåvidt man tager antallet af organiserede socialdemokratiske vælgere: partiet formåede ikke at organisere i samme takt, som det fik vælgere. Da partiet havde haft tilbageslag før 1924 i % af vælgere, og da medlemstallet steg til sidst i 1940'erne, er begrænsningen på perioden nok ikke så heldig - med andre ord der mangler et historisk perspektiv.

I *Udkast*, som udgives af Psykologisk Laboratorium ved KU, findes i nr. 2/1976 en artikel af Børge *Lorentzen* og Susanne *Lunn*, nemlig et »Bidrag til en bestemmelse af arbejderfamilien under kapitalismen« (s. 193-244). De »har forsøgt at levere argumentation og dokumentationsmateriale for herigennem at angive retningslinjer for en konkret-materialistisk analyse af arbejderfamilien i det kapitalistiske samfund« (s. 93). Især artiklens 3. afsnit forekommer relevant ved en helhedsvurdering af arbejdersituationen. I en artikel om »Klassekampsperspektivet i de 16-19 åriges uddannelse« gennemgår Anders *Mathiesen* kort arbejderbevægelsens stillingtagen til skolepolitikken. Han berører derudover SPD's holdning i sagen, og han kommer til resultatet, at klassekampsperspektivet siden 1.verdenskrig »er blevet stadig mindre udtalt« (s. 298). Det er en nyttig gennemgang (*Dansk pædagogisk tidsskrift* 1975/76 nr. 7 s. 293-302). Den fortsættes på en måde i 1977/4, her dog mere koncentreret om læringeuddannelsen - Anders *Mathiesen* »Integration af almen- og erhvervsuddannelse« (s. 178-185).

Afsluttet 1. juni 1977

Det beklages, hvis artikler, der burde have været omtalt i denne oversigt, mangler. Men i de senere år er det blevet meget svært at følge med i de mange tidsskrifter, der indeholder hhv. kan indeholde relevante artikler. Det er derfor vigtigt, at læserne indsender oplysninger eller bedre endnu særtryk/kopier af artikler, der burde omtales til forfatteren på ABA - det gælder også for ældre artikler, altså fra 1968 og fremefter.